

Sjálvstýriskósir

Oddagrein

NÝGGJA sjálvstýrisslandsstýrið hevur nú rátt fyri borgum í skjótt tveir mánaðir og ein kann siga, at vit so spakuliga byrja at hóma konturarnar til eina mynd. Tungu dreingir tjóðveldisflokksins, Hogni Hoydal og Karsten Hansen, hava báðir føroyska tjóðveldið sum fremsta mál, tá Sosialurin tosar við teir. Nýggja avtalan við danir er ein týðandi fortreyt fyri tí útviklingi, sum teir helst siggja í Føroyum, nevniliga einar sjálvstøðugar suverénar Føroyar. Eitt er málið, annað er hvussu tú røkkur tí og nær. Samgonguskjaliðsetur út í kortið karmarnar og skal landsstýrið til at fylla teir út. Eftir øllum at døma verður tað longu nú arbeitt miðvíst at leggja lunnar undir ein útvikling, ið einaferð í framtíðini skal staðfesta Føroyar sum eitt sjálvstøðugt land.

LANDSSTÝRISMAÐURIN í sjálvstýrismálum hevur í hyggi at leggja uppskot fyri tingið, helst longu á ólavssøku - uppskot, sum skal heimila landsstýrinum at taka upp samráðingar við danir um ein serstakan sáttmála millum londini. Hann vónar, at vit fáa eitt aðalorðaskifti um spurningin helst so tðliga í tingsetuni sum gjørligt. Allur hesin spurningurin er so álvarssamur og umfatandi, at vit eiga ikki bert at fáa eitt aðalorðaskifti á tingi um málið. Fjølmiðlarnir eiga saman við teimum fólkaavalið at skapa grundarlag fyri einum breiðum almennum tjaki. Men fyri at hetta tjak skal hava nakra meining og virka uppbyggjandi, so er neyðugt, at landsstýrið leggur allar upplýsingar fram. Tað er eisini neyðugt, at sakkon fólk á øllum økjum í samfelagnum, leggja sína vitan fram fyri almenningin. Og tað er neyðugt, at andstøðan, sum er ein týðandi liður í demokratisku prosessini, ger heimaarbeiði sitt og aktivt luttekur í tí almenna orðaskiftinum.

Hví alt hetta hóvastakið kann so onkur spyrja? Hvat skal tað til, at Gud og hvør maður skal til at gera viðmerkingar ol. til komandi viðurskiptini millum Føroyar og Danmark? Jú nettupp tí vit her tosa um framtíðina hjá ikki bert okkum í dag men eisini hjá komandi ættarliðum er tað so ómetaliga týðningarmikið, at komandi avgerðir verða bygdar at tryggja og haldgoda grund. Vit byggja onga tryggja grund á teir mest veruleikafjarðu tjóðveldisromantikararnar ella tey mest kolassvortu sambandsfólkini. Hesi vilja altíð vera partur av spektrinum, men latið tey fylla sum minst. Tað eru tey, sum liggja millum hesar mótpolarar, ið eiga at leggja til rættis útviklingin. Vit hava sagt tað áður og siga tað aftur. Nettupp út frá umrøddu sjónarmiðum er tað so týðningarmikið at tú byggir komandi avgerðir á eitt breitt grundarlag. Tí var tað ómetaliga óheppið og bittskeivt, at ikki ein av landsins størstu flokkum, javnaðarflokkurin, kom við í samgonguna. Onkur vil vera við, at forkvinnan í sjálvstýrissflokkinum, av sínum aggi til javnaðarfólk, setti sum treyt fyri at skipa eina sjálvstýrissamgongu, at javnaðarflokkurin varð hildin uttanfyri. Vit hava ikki prógv fyri, at hetta er rætt. Men er tað so, tá rillar longu sjálfv byrjunargrundarlagið undir teimum stóru broytingunum, sum gerast skulu á sjálvstýrissleið. Tí eru vit bangin fyri, at samgongan hevur gjørt sær og sínum máli eina bjarnatænastu við at halda javnaðarflokkin uttanfyri. Okkurt bagir logikk-inum, um samgongan trýr, at hon fyrst kann halda javnaðarflokkin uttanfyri ávirkan, fyri síðani at biðja um tess stuðul undan eini fólkaatkvøðu, sum loksins verður hon, ið skal tryggja ella vraka ætlanin hjá landsstýrinum. Tá hugsað verður um at gjøgnumføra sjálvstýrisspolitikkinn við eina fólkaatkvøðu, so er greitt, at javnaðarflokkurin hevur ein ógvuliga sentralan leiklut. Nettupp tí fer útspælið hjá flokkinum til allar sjálvstýrisspolitikkinn at vera so týðningarmikið fyri, hvat veruliga kemur at henda. Tað er nevniliga ikki nokk, um samgongan fær meiriluta, tí tað avtarnar, skal hesin meirilutin eisini tryggast við eina fólkaatkvøðu.

EFTIR okkara tykki ger samgongan tí sera kløkt við at taka andstøðu við uppá ráð longu nú fyrireikingarnar verða gjørdar. Tað má eisini vera rætti andin í stýrisskipanarlógini, at tú vil geva málinum so sakliga og breiða viðgerð, at tú tekur andstøðuna við í arbeiðið longu í fyrireikingini.

Sosialurin

Sjónarmið

Suni á Dalbø, oljuráðgevi hjá Suður-Vestur Samtakinum:

Ein føroysk veitingarskipan er skilabesta loysnin

Samstarv ella stríð - okkara avl

Tá ið tað í fjør varð arbeitt við eini samskipanarætlan fyri føroyskar idnaðarhavnir (t.e. allar føroyskar havnir, sum í dag hava virksemi tengt at samferðslu, frakt, goymslu, fiskivinnu, skipasmíðju ella øðrum idnað) undir heitinum »Veitingarsamtak Føroya«, var eitt aðalmál fyri verkætlanina, at vit ikki skuldu koma í eina støðu, har vit nýttu óneyðuga orku til at kappast við okkum sjálvi um veitingar til fráländavinnuna – tíverri er tað júst hetta, sum er hent.

A hesum stað ætli eg mær ikki at koma við metingum um orsökir og avleiðingar av hesi kapping; íó skal eingin ivi vera um, at tann orka, ið er lögð í hesar ætlanir, eftir minari hugsan, kundi verið nýtt á ein munandi øðrvísi og skilabetri hátt.

Eingin tørvur á útgerðarhavin(um) fyrr enn um 3-5 ár

Politikarar, oljufeløg og persónar innan oljuvinnuna annars eru flest øll á einum máli um, at ilögur skulu haldast á einum minimum í leitingarfasuni. Í staðin skulu vit leggja áherðslu á, at samskipa og tilrættislegja soleiðis, at vit føroyingar fáa sum mest burtur úr teimum aktivum, vit ráða yvir í dag.

Eingin forðing er fyri, at vit kunnu fara í gongd við teimum fasilitetum, sum vit ráða yvir í dag. Tað verður sjálvandi neyðugt at fáa til vega nakað av amboðum og maskinum uttanlands, men menningin skal í høvuðsheitum koma gjøgnum samskipan og skal henda í tann mun, ið tørvur er á hesum og eitt er heilt víst: Tað er ikki tørvur á eini beinleiðis oljuútgerðarhavn í Føroyum tey komandi 3-5 árin.

Føroyskur førleiki fyrst og fremst

Í sambandi við komandi veitingar til fráländavinnuna áttu vit, ístaðin fyri

innanvís kapping, at funnið fram til ein bygnað fyri einum føroyskum veitingarkervi, sum stimbrar upp undir, at eitt komandi fráländavirksemi kemur at bera í sær fleiri føroyskar arbeidsmøguleikar eins og vinnuligan vøkstur og vinnuligt margfeldni í bæði stytri og longri framtíð; eitt politiskt aðalmál, sum eisini er staðfest í frágreiddingini hjá oljuráðleggingarnevndini, sum kom út í fjør.

Í mínum hugaheimi er eingin ivi um, at rættast er at virka fram ímóti einum bygnað sum stimbrar:

- a) - at eitt komandi oljuvirksemi kemur so nógvum og fjølbroyttum økjum (geografiskt & búskaparliga) av føroyska samfelagnum til góðar sum gjørligt;
- b) - at avgerandi partur av eini føroyskari lutteku í framtíðar fráländavinnu kemur at byggja á ein smidligan bygnað við neyðugum førleika;
- c) - at føroysk lutteka í eini komandi oljuvinnu (og leitingarfasu) kann veita eina kappingarføra tænastu á altjóða støði.

Spurningurin er politiskur

Hvussu vit skipa okkum í mun til eina komandi fráländavinnu er sjálvsagt í stóran mun ein politiskur spurningur – alt annað er at skulka sær undan ábyrgd. Serfrøðingabólkurin hjá landsstýrinum, »Oljuráðleggingarnevndin«, leggur í »Fyrirreiking til oljuleiting« upp til, at vit føroyingar yvirhøvur fáa eina vinnumenning og førleika á føroyskar hendur burtur úr eini komandi fráländavinnu. Spurningurin er so, hvørji amboð skulu nýtast, soleiðis at hesar politiskur grundhugsjónir í praksis røkka á mál?

Eitt felags føroyskt veitingarkerv

Í londum rúndan um okkum er ikki óvanligt at skipa seg soleiðis, at úrtøkan frá virksemi, ið er tengt at oljuvinnuni tænar

so nógvum interessum sum gjørligt; Aberdeen Harbour Board og Lerwick Harbour Trust eru fíkilig dómi uppá tilfíkar skipanir. Við eini skipan, skorin eftir sama leisti sum í Aberdeen og Hettlandi, er møguleiki fyri, at úrtøkan (evt. % satsur) frá leitingarvirkseminum, sum tey fyrstu 5 árin fer um føroyskar havnir (t.d. skipa- og vørugjald, lossing, leiga av øki/lendi og veitingar til t.d. seismikk- og veitingarskip) fer í ein »menningar-grunn«. Hesin grunnur skal síðani, við atliti til fjølbroytta menning, verða við til, at føroyingar í heild fáa ágóða av, at oljupeningur er farin í umfar í landinum.

Tað eru sjálvandi nógv ymisk kriterium, og nógvir ymiskir prosent-satsir, ið kunnu nýtast sum býtislykil í eini tilfíkar skipan; íó er tað vert at undirstrika tað prinsipiella í, at pengar verða tiknir úr oljurenslinum og fluttir til onnur mennandi endamál. Hinvegin skal ein tilfí skipan eisini tryggja, at munandi parturin av inn-tøkum fer til »uppradering« av útgerðarhavin(um), soleiðis at føroyingar fáa eina kappingarføra tænastu á altjóða støði, tá ið talan er um komandi

veitingarvirksemi.

Ein tilfí skipan hevði gjørt, at vit, í oljuvinnu-hopi, mentu okkum í mun til veruligan staðfestan tørv. Somuleiðis tryggjar ein tilfí skipan, at vit ikki »læsa« okkum fastan uppá nakað ávíst øki, ella nakað ávíst felag, v.v. supply-basavirksemi áðrenn tíðin, og útviklingurin sum heild hevði víst okkum á skilabestu loysnina. Á henda hátt fáa allar góðar kreftir loyvi til at verða við í eini føroyskari oljuvinnumenning á jøvnum føti; yvir tíð vil útviklingurin so staðfeta, hvør hevur valt burðardyggar loysnir – og hvør ikki.

Áheitan til politikararnar

Eg vil hervið heita á landsstýrið og føroyskar politikarar annars við ábyrgdarkenslu, um at taka hetta mál í tí álvara, sum krevst fyri at vit kunnu fáa eina skilagóða loysn á, hvussu vit føroyingar skipa okkum í mun til komandi veitingar til fráländavinnuna. Bert um politikarar vísa ábyrgd kunnu vit fáa eina skipaða loysn, sum kemur Føroya fólki øllum til góðar.

Suni á Dalbø,
oljuráðgevi